

བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཉམས་ཆག་གཏོང་བའི་རྒྱ་གཞུང་གི་སྲིད་བྱུས།

སྐད་ཡིག་ནི་མིའི་དབུ་ལོན་གྱི་རྩ་བ་དང་མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཡིན།

བཟུམ་འཛིན་རྩལ་ཁྲིམས།^[1]

ང་ཚོ་དང་།

༡༣། རྒྱལ་ཁབ་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཅུང་སོ་སོར་སྤྱོད་མོང་མ་ཡིན་པའི་ངོ་བོ། རྐྱད་ཡིག་དང་། རིག་གཞུང་། ཞོམས་གཤེས་བཅས་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དང་མི་འདྲ་བའི་བྱུང་ཚོས་ཡོད་པ་དང་། བྱུང་ཚོས་དེ་དག་སྤྱོད་དང་ཉམས་པ་སྤྲོད་གསོའི་ཆེད་རྒྱལ་ཁབ་དེ་རང་བཅོན་ཡིན་ན་དེ་བས་ལུས་པ་ཐོན་པ་ཡོང་གི་རེད། ལོ་རྒྱུས་ལ་བྱིར་མིག་བལྟས་པ་ཡིན་ན། རྒྱལ་ཁབ་ཆེ་བ་ཞིག་གིས་རྒྱལ་ཁབ་རྒྱང་བ་ཞིག་བཅོན་འདྲུལ་བྱས་པའི་རྒྱུ་རྐྱེས་རྒྱལ་ཁབ་དེའི་སྐད་ཡིག་སོགས་ཡོད་ཚད་ལ་སྤྲོད་མེད་དོན་རྒྱུ་ལྟེན་གྱི་ཡོད། བཅོན་འདྲུལ་བྱེད་མཁན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་དང་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལྟ་སྲུབ་གང་ཡིན་ཅུང་། དུ་གྲར་དང་། ལྷ་ལྷ་བུའི་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཚམས་གྲངས་འབོར་མང་

[1] བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱུས་ཉམས་ཆེབ་ཁབ་གི་གདན་ཞུས་ཉམས་ཆེབ་པ། ✉ sawyer.tom9@gmail.com
ཚོམ་ཡིག་འདི་བཞིན་ཡིག་ཐོག་ཨ་ཤི་ཡའི་ནང་སྐད་ཡིག་དང་། སྤྱི་ཚོགས། རིག་གཞུང་ཞེས་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་
ཚོགས་འདུ་ ༢༠༡༢/༩/༩ ལས་ ༡༠ བར་གྱི་དེ་རྒྱུ་རྒྱ་རྒྱ་གཞུང་ལག་སློབ་གྲུབ་ལྟེན་གྱི་ནང་གཏམ་བཤད་བྱས།
རིག་འཛིན་རྗེ་དང་། ཆོ་བསོད་ཀྱིས་བོད་ཡིག་ཏུ་སྤྲོད།

བོད་ཀྱི་མྱོད་ལྗང་ཉམས་ཞིབ་དྲུག་དེབ།

པའི་རྒྱ་ཏན་མི་རིགས་དང་གཅིག་མཚུངས་བཟོ་ཐབས་ཀྱི་མྱོད་ལྗང་འཛིན་གྱི་ཡོད།

རྒྱ་ཀྱི་འབྲུང་ཁུངས།

ལྷིང་རྒྱ་ལྷོ་བ་དེ་ཁ་མ་ཕྱེ་བའི་ཤོག་རྒྱམ་ཞིག་གི་ནང་ཅ་དངོས་རི་ལྟར་ཡིན་མིན་
ཤེས་རྟོགས་མི་ཐུབ་པ་ནང་བཞིན་ཚན་རིག་གི་ཐོག་ནས་ཀྱང་དེར་ལན་རྟེན་མི་ཐུབ་
པའི་དྲི་བ་ཞིག་རེད། འོན་ཀྱང་མཁས་དབང་མང་པོས། རྒྱ་ཡིག་འབྲུང་ཁུངས་ཐད་
ཤོད་ཚུལ་མི་འདྲ་བ་མང་པོ་ཡོད་ཀྱང་། དེའི་ནང་ནས་རྒྱ་མཐུན་དང་རྒྱ་མཐུན་མི་
ཐུབ་པའི་(continuity and discontinuity theories)ལྟ་གུབ་ཡོད་པ་ནི་གྲགས་ཆེ་
ཤོས་ཤིག་ཡིན། རྒྱ་མཐུན་ཐུབ་པའི་ལྟ་གུབ་ཀྱིས། ལྷིང་མིའི་རྒྱ་ལོ་མཐོ་རིམ་སློག་
ཆགས་སྤེལ་ནས་རིམ་གྱིས་མཆེད་ཚུལ་དང་། རྒྱ་མཐུན་མི་ཐུབ་པའི་ལྟ་གུབ་ཀྱིས།
མི་ཐུབ་པ་དེ་སློག་ཆགས་གཞན་ལས་ལྷག་པའི་མི་རྒྱ་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་ལ་འགྱུར་བ་
ཕྱིན་པར་བརྟེན་ནས་རྒྱ་ཡིག་དེ་བྱུང་ཚུལ་ཤོད་གྱི་ཡོད།

རྒྱ་བརྗོད་རིག་པའི་མཁས་པ་རོ་བློན་ལྷུང་ལིང་གིས། རྒྱ་ཡིག་ནི་མིའི་རྣམ་
དཔྱོད་དང་གསར་གཏོད་ཀྱི་རིག་པ་ལ་བརྟེན་ནས་འབྲུང་བར་བཞེད་གྱི་ཡོད། རོ་བ་
དངོས་ཐོག་རི་ལྟར་ཡིན་ཡང་རྒྱ་ཡིག་གི་འབྲུང་ཁུངས་རྒྱ་རྒྱུ་འདྲ་མིན་སྣ་ཚོགས་
ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བར་སློས་མི་དགོས་པ་ཞིག་རེད།

བོད་ཀྱི་རྒྱ་ཡིག་འབྲུང་ཁུངས།

བོད་ཀྱི་རྒྱ་ཡིག་དེ་འཛམ་གླིང་གི་རྒྱ་ཡིག་དྲུག་སྟོང་བདུན་སྟོང་ཡོད་པའི་ནང་ནས་
རྒྱ་ཡིག་རྟེན་ཤོས་ཤིག་དང་། རྒྱའི་རྒྱ་ཡིག་དང་། ཉི་ཉོང་གི་རྒྱ་ཡིག་ ལེགས་སྐྱར་

རྒྱུ་ཡིག་བཅས་དང་མཉམ་དུ་ཨེ་ཤི་ཡའི་ནང་ནས་ལོ་ ༡༩༠༠ ལྷག་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་
པའི་རྒྱུ་ཡིག་ཅིག་ཡིན། དེ་བས་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་གི་བོད་དུ་འགོ་བཟུང་བའི་རིགས་ཆགས་
པ་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པ་སྒྲོམ་མི་དགོས། བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་གི་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་པོ་སྲོང་
བཅོམ་སྐམ་པོས་ཐོན་མི་སམ་སྟོ་ཏ་རྒྱ་གར་དུ་མངགས་ནས་ལེགས་སྐྱར་གྱི་ཡི་གེར་
དཔེ་སྒྲུབ་ནས་བོད་ཀྱི་ཡི་གེ་གསར་དུ་བཟོས་གནང་བ་ཞིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་བོད་
ཀྱི་མཁས་དབང་ནམ་མཁའི་འོར་བུས་ཐོན་མི་སམ་སྟོ་ཏ་རྒྱུ་ཡིག་པོ་སྲོང་པའི་བོད་ཀྱི་ཡི་གེ་
དེའི་གོང་ལ། བོད་དུ་ཡི་གེ་ཡོད་པ་གསུངས་འདུག།

བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་བྱུང་བ་ནས་དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་བར་གྱི་ནང་གི་འགོག་རྒྱུ་
གང་ཡང་མེད་པར་གནས་སྐབས་ཡོད་པ་མ་ཟད། བོད་ཀྱི་བྱིས་མཆོས་ཡུལ་གྱི་མང་པོ་
ཞིག་ནས་བོད་ཀྱི་དགོན་སྡེ་ཁག་ལ་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་ལ་དད་པ་དང་སློབ་གཉེར་
ཆེད་བོད་དུ་སེབས་པའང་ཡོད་དེ། བོད་ཀྱི་གདན་ས་ཁག་ཏུ་སོག་པོ་ཁང་ཚན་དང་།
དཔེ་སྐབས་ཁང་ཚན་སོགས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བྱུང་རབས་ནང་གསལ་བ་བཞིན་བོད་སྐྱེ་
ནང་གི་དགོན་སྡེར་ད་ལྟོང་གནས་སྐྱུས་རེད། འོན་ཀྱང་ ༡༩༥༠ གསལ་པ་ལོར་རྒྱ་ནག་
དམར་པོའི་གཞུང་གིས་བོད་ལ་བཅོམ་འཇུག་བྱས་ནས་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་གི་གནས་
སྐབས་ཐང་འགྱུར་ལྡོག་ཆེན་པོ་སོང་ཡོད། བོད་ཀྱི་དགོན་པ་ ༤༠༠༠ ཅམ་གཏོར་བཞིག་
བཏང་བ་མ་ཟད། བོད་བསྟན་ཀྱི་ཕྱག་དཔེ་སྟོང་ཕྱག་མང་པོ་མེར་སྲིག་བཏང་ཡོད།

དགོན་པ་ ༤༠༠༠ གཏོར་བཞིག་བཏང་བ་དེ་བོད་ནང་གི་དཔེ་མཛོད་ཁང་
༤༠༠༠ གཏོར་བཞིག་བཏང་བ་དང་གཅིག་མཚུངས་རེད། དགོན་པ་ཁག་ནི་བོད་ཀྱི་
དཔེ་ཆ་དང་། ཡིག་རྒྱུང་། ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚགས་གཉེར་སྐྱུང་བྱེད་ཡུལ་གྱི་གཏོར་མཛོད་
ཅིག་ཡིན། རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་ཚུ་མེད་བཟོ་བའི་གོམ་པ་དང་པོ་དེ་
རེད། སྐབས་བསྟན་མཁས་བཙུན་གྱིས་སྐྱེ་ལོ་ ༡༩༦༤ ལོའི་རྒྱལ་སྐབས་བོད་ནང་དམའ་འབྲིང་
སློབ་གྲྭ་གསུམ་མ་གཏོགས་མེད་ཅེས་གསུངས་འདུག རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་བཅིངས་

འགོ་ལ་བཏང་ཚུལ་ཤོད་ཀྱི་ཡོད་ཀྱང་། དེའི་སྐབས་བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་གྱི་མཐུན་ཁྱེན་སྦྱོ་པོ་
ཡོད་པ་ཤེས་ཐུབ། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༧༧ ལོར་རིག་གནས་གསར་བཟུང་གི་ཁྱེན་གྱིས་བོད་ཀྱི་སྐད་
ཡིག་བཀོལ་སྦྱོད་ལ་དམ་བསྐྱགས་ཆེ་ཅུ་སོང་བ་དང་། དེའི་སྐབས་ཉིང་བཞི་ཙུ་གཏོར་
གྱི་ལས་འགུལ་ནང་བོད་མིའི་བྱིམ་ཚང་གི་རིག་དངོས་སྐྱེ་རྒྱུ་དང་། དུག་དཔེ་སོགས་
ཚེག་མེད་བཟོས་པ་མ་ཟད། དེ་བས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་གོང་ཆགས་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད།

པར་འབྲུམ་གྱིས། “རིབ་གོང་དུ་བྱིམ་ཚང་ ༤༠ ཡོད་པ་ནས་མི་གཅིག་གི་
ལག་ལ་མ་གཏོགས་དཔེ་ཆ་མཐོང་ཡས་མི་འདུག”ཅེས་པ་དེས། བོད་མིའི་ལག་དུ་བོད་
ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་འབྲེལ་བའི་གནའ་བོའི་དཔེ་ཆ་ཆེས་དཀོན་པོ་ཡིན་པ་ཤེས་རྟོགས་
ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། རིག་གནས་གསར་བཟུང་གི་སྐབས་བོད་རིགས་ན་གཞོན་ཚོར་རྒྱ་ཡིག་
སློབ་འགོ་ཚུགས་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་མཐོང་ཚུང་བྱས་ཏེ་ཉམས་ཚག་སོང་ཡོད་
ཅེས་དང་།

འཇུལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་མཚོག་གིས། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་ལོ་སྟོང་ཕྲག་མང་པོའི་
རིང་བོད་ཀྱི་དཔལ་ཡོན་གྱི་འབྱུང་རིམ་གནའ་བོའི་ཐང་ག་དང་། ཚོས་དཔེ། གཏུང་རྟེན།
སྐྱེ་རྒྱུན་སོགས་བོད་ཀྱི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་རིག་དངོས་རྣམས་རིག་གནས་གསར་
བཟུང་གི་སྐབས་རྩ་མེད་དུ་བཏང་ཡོད་ཅེས་དང་།

ལོ་རྒྱུས་སྒྲིབ་ཆེ་རིང་ཤུགས། “ཕྱི་ཚུལ་ལ་རྒྱ་ནག་གིས་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ངོ་
བོ་དང་རིག་གཞུང་གི་རྣམ་པ་སྟོན་མི་བརུག་པར་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་ཁྲིད་ཐིམ་དུ་བརུག་
པའི་སྐབས་ཚུལ་བཟོ་ཐུབ་ཡོད་ཀྱང་། བོད་དང་རྒྱ་གཉིས་ཐ་དད་ཕྱེ་བའི་མཚམས་རྟགས་
བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་གཅིག་ཤུ་ལས་ལྷག་མེད་པ་རེད།”

༡༧༩༠ ལོར་ ༡༧༩༢ ལོར་རྒྱ་གཞུང་ནས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ཐོག་སྲིད་བྱས་ཕྱིན་
ཐུང་གུ་ཡངས་སུ་བཏང་བའི་ཁྱེན་གྱིས། དེའི་སྐབས་བོད་ནང་གི་སློབ་ལྷན་ལ་སྐད་
གཉིས་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་རྒྱུའི་སྲིད་བྱས་འདྲིན་ཡོད། སྐད་གཉིས་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་རྒྱ་

འཛམ་གླིང་ཡོངས་ནང་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཡོད་པའི་ས་ཁུལ་ཁག་ལ་ལག་བརྟུང་
བྱེད་པའི་སྐད་ཡིག་སྲིད་བྱུང་གི་གཞི་ཡིན། ཡིན་ནའི་ཕྱིས་སུ་བོད་ནང་ལ་རྒྱ་སྐད་ཐོག་
སློབ་བྲིད་བྱེད་རྒྱ་ཤུགས་ཆེ་རུ་བཏང་ཡོད། སྤྱིར་སྐད་གཉིས་སློབ་བྲིད་ཀྱི་སྲིད་བྱུང་
འདི་ན་ན་ཡང་བོད་རིགས་སློབ་མ་ཚོར་བོད་ཡིག་སློབ་རྒྱ་རྒྱ་ལོ་སྐབས་དང་མཐུན་རྒྱུ་
དེ་ཅུ་མ་བརླུན་མེད་པའི་རྒྱུ་ཕྱིས་བོད་རིགས་སློབ་མ་ཚོར་མ་ལུག་གི་སྐད་རྒྱ་རྒྱ་
ལས་ཐབས་ཤེས་གང་ཡང་མེད་པ་ཆགས་པ་རེད།

འབྲུམ་རམས་པ་བཟླ་ཤེས་རབ་རྒྱས་ཀྱིས། ༢༠༠༩ ཕྱི་ཟླ་ ༩ ཚེས་ ༥ ལ་ཨ་རིར་
ཚོགས་འདུ་ཞིག་གི་ནང་། བོད་རིགས་ཚོ་སྐད་གཉིས་སློབ་བྲིད་ཅུ་མ་མིན་པར། རིག་
གཞུང་གཉིས་འདྲེས་པའི་མི་རིགས་གི་ཆགས་རྒྱུ་ཉེན་ཁ་མཐོང་གི་འདུག་གནས་
སྤངས་དེ་ལུ་མཐུན་གནས་པ་ཡིན་ན། མ་འོངས་པར་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་
པའི་རིག་གཞུང་ཚ་བསྐྱུ་འགྲོ་ཉེན་དང་བོད་རིགས་ཚོ་རྒྱ་རིགས་སུ་འགྱུར་རྒྱུ་ཉུག་
ལའི་དུས་ཚོད་ཅིག་ཤར་མི་སྲིད་པ་མིན་ཅེས་དང་།

པཎ་ཆེན་སྐྱེ་བྲེང་བཙུ་པས། ལོ་ ༡༩༠༠ ཉར་ཚགས་བྲས་པའི་སྐད་ཡིག་དེ་
དམར་ཤོག་གཞུང་གི་འོག་ལོ་ཉི་ཤུའི་ནང་ཚ་མེད་ཕྱིན་ཡོད་ཅེས་གསུངས་ཡོད། དེ་
ཅུ་མ་གྱི་ ༡༯༩༠ ནང་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དེ་ཚ་མེད་འགྲོ་བཞིན་པ་
ར་འཕྲོད་ཡོང་གི་ཡོད།

བོད་ཀྱི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་དང་མང་གཙོ་འབེལ་རྒྱས་ལྟེ་གནས་ཁང་གི་
སྒྲན་ཐོའི་ནང་། ༡༯༯༡ ནས་ ༢༠༠༩ བར་བཙན་བྱོལ་དུ་སླེབས་པའི་བོད་རིགས་བརྒྱ་
ཆ་ ༤༠ རང་ལོ་ ༢༥ མན་ཆད་ཡིན་པ་དང་། དེས་གང་ཞིག་མཚོན་སླབ་བམ་ཞེ་ན།
བོད་ནང་བོད་རིགས་ན་གཞོན་ཚོར་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སློབ་རྒྱུ་ལོ་རྒྱུག་མེད་པ་
གསལ་བཤད་སླབ་ཀྱི་ཡོད།

རྒྱ་རིགས་གནས་ཚུལ།

ཉེ་བའི་ཚར་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་རྒྱ་རིགས་མི་འབོར་མང་པོ་བོད་ནང་གནས་སྡོད་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་བཞུགས་ཀྱིས་བོད་ནང་གི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ལ་མི་མངོན་པའི་ཉམས་ཚག་གཏོང་བཞིན་ཡོད། ༡༯༫༠ ནང་ ༡༯༯༠ ལོ་ནས་བོད་ནང་མི་འཁོར་ལྷགས་ལམ་འདུགས་སྐྱབ་ཀྱི་ལས་གཞི་རྒྱ་ཆེར་སྤེལ་བ་མ་ཟད། ༡༩༩༦ ལོར་བེ་ལིང་ནས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྷ་ས་བར་མི་འཁོར་ལྷགས་ལམ་གྲུབ་བྱེད་ཀྱི་རྒྱ་རིགས་གནས་སྡོད་ཀྱི་ལམ་ཁ་སྐབས་བདེ་ཞིང་ལྗུར་བ་བཅས་ཀྱིས་རྒྱ་རིགས་ཕོན་ཆེ་སྤེབས་ནས་བོད་པ་རྣམས་སོ་སོའི་རང་ལུལ་དུ་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་སུ་གྱུར་ཡོད། གནས་སྐངས་དེ་ལྟ་བུའི་འོག་བོད་རིགས་ཚོས་རྒྱ་སྐད་མ་སྦྱང་པར་རང་ལུལ་ནང་འཚོ་གནས་སྐབ་རྒྱ་ཁག་པོ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད་པས། པ་མ་ཚོས་ཀྱང་རང་ཉིད་ཀྱི་བུ་ཕྱག་ཚོར་རྒྱ་ཡིག་སྦྱོང་འདུག་རྒྱ་ལས། གཞན་ཐབས་ཤེས་གང་ཡང་མེད་པར་འགྱུར་བཞིན་ཡོད་པ་རེད།

བོད་ཀྱི་འགོ་བཅིའི་ཐོབ་ཐང་དང་མང་གཙོ་འཕེལ་རྒྱས་ལྟེ་གནས་ཁང་གིས་རྫོ་མོ་སྐང་མ་ནས་ཡིན་པའི་ཆེ་རིང་རྫོ་རྗེར་བཅར་འདྲི་བྱས་ཡོད། ཆེ་རིང་རྫོ་རྗེ་ ༡༩༩༥ ལོར་བོད་ལ་འགོ་རྒྱུ་འགོ་སྐབས་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། ད་ཆ་འུབ་ཕྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ནང་གནས་ཡོད། ཁོང་གིས་གསུངས་པར་གཞིགས་ན། བོད་ནང་རྒྱ་རིགས་གནས་སྡོད་ཀྱི་ཕྱི་ཚད་ཚད་ཆ་བས་ཆེ་ཞིང་ཕོན་ཆེན་པོ་ཡིན་པས། བོད་ཀྱི་སྐད་ཅམ་མིན་པར་ཡི་གེར་ཡང་ཉམས་ཚག་འགོ་བའི་དུས་ལ་སྤེབས་འདུག་ཅེས་གསུངས་འདུག།

ངས་བོད་མདོ་སྐད་ཕྱོགས་ནས་ཡིན་ཞིང་། ༡༩༩༩ ལོར་རྒྱ་གར་དུ་བཅོན་ཕྱོལ་ལ་སྤེབས་པའི་བུ་མོ་རྫོ་རྗེར་བཅར་འདྲི་བྱས་ཀྱིས་སྤེལ་བའི་བོད་ཀྱི་སྐད་ལ་འདྲ་མིན་ནས་སྤེབས་པ་དང་། ཁོང་ཚོ་ཕན་ཚུན་ལུལ་སྐད་མི་གཅིག་པའི་དབང་གིས་གོ་བརྗེ་མི་འཕྲོད་པའི་སྐབས་ལམ་སང་རྒྱ་སྐད་འདམ་ང་བྱས་

ནས་བེད་སྤྱོད་གཏོང་གི་ཡོད་ཅེས་གསུངས་སོང་།

དང་གི་ཆར་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་ཉམས་ཆག་འགོ་བའི་གནས་སྐབས་ཇི་ཅད་གསུངས་པའི་སྐབས་སྐབས་ལ། ༡༠༠༥ ལོར་བོད་ནང་བོད་རིགས་སློབ་མ་དང་དགེ་རྒྱུན་ཚོས་རྒྱ་ནག་གིས་བོད་ནང་གི་སློབ་གྲུ་སློབ་ཁྲིད་མཐའ་དག་རྒྱུད་རྒྱུད་ཡིག་ཐོག་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་རྒྱུ་སྲིད་བྱུས་ཀྱི་འགྲུབ་སྐྱོད་ལ་དོ་རྒོལ་རྒྱུ་འབོད་རྒྱུ་མང་དུ་སོང་ཡོད་པ་མ་ཟད། རང་ལུས་མེར་སྲེག་གཏོང་མཁན་མང་པོ་བྱུང་བའི་ནང་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་སྤྱད་སྤྱོད་དགོས་པའི་དགོས་འདུན་བཏོན་གནང་མཁན་ཡང་ཡོད། འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ཕྱི་མཐུན་གསུང་དུ་སློབ་གྲུ་ལ་རྒྱལ་གཅེས་རིང་ལུགས་ཟེར་བའི་བསམ་སློབ་སློབ་གསོའི་ལས་འགུལ་རབ་དང་རིམ་པ་སླེལ་ཡོད། རྒྱུད་བརྗོད་རིག་པའི་མཁས་པ་ ལྷ་ལྷེལ་ ལྷོ་ལོ་ལྷེ་ཡིས། དུས་རབས་ཉེ་སྤུ་རྩ་གཅིག་གི་མཐུན་ཏུ་རྒྱུད་ཡིག་ ༡༠༠༠ བཟང་དེ་མེད་པ་ཆགས་རྒྱུ་ཡིན་པ་སློབ་བརྗོད་བཟང་བཟང་ཡོད། རྒྱུད་ཡིག་དེ་ཚོ་འཛམ་གླིང་འདི་ནས་བཟང་དེ་སྟོང་ཡས་ཀྱི་རིགས་ཤིག་ལ་བརྩེ་བཞིན་ཡོད། མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱིས་འཛམ་གླིང་འདིའི་ནང་རྒྱུད་ཡིག་སྟོང་ལ་ཉེ་བ་ཚན་པ་བཞི་ལ་དབྱེ་བ་བྱེད་ཡོད།

- ༡) རྟོང་ལ་ཉེ་བ།
- ༢) རྟོང་ཆར་བ།
- ༣) རྟོང་ཡས་ཀྱི་གནས་སྐབས་ཇི་ཅད་གསུངས་པའི་སྐབས་སྐབས་ལ།
- ༤) རྟོངས་དང་རྟོང་བཞིན་པ།

སོགས་ལ་བལྟས་ན། དེ་ནི་བོད་ནང་གི་བོད་ཀྱི་རྒྱུད་ཡིག་གནས་སྐབས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་མི་མངོན་པའི་སྲིད་བྱུས་སྐྱ་མང་འོག་རྒྱུད་བཟུངས་ནས་གཏོར་རྒྱུའི་འཆར་གཞི་ལག་བརྟུང་བྱེད་བཞིན་པ་ཞིག་རེད། རྒྱུད་ཡིག་བེད་སྤྱོད་བྱེད་མཁན་མེད་ན་རྒྱུད་ཡིག་དེ་ཤི་བ་དང་གཅིག་མཚུངས་རེད། དཔེར་ན། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ནང་བོད་

ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་བེད་སྤྱོད་མེད་པ་བརྟེན་པའི་ཁོར་ལྷག་ནང་། བོད་མི་ཚོས་རང་གི་རྒྱུ་ཡིག་
སྲུང་སྐྱོབ་ཐང་འཁུགས་སྡོན་མ་བརྒྱབ་པ་ཡིན་ན། རིམ་བཞིན་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་དེ་སྡོང་
ལ་ཉེ་བ་ཞིག་ཆགས་ངེས་རེད།

བོད་རིགས་བྱུང་མེད་ཚོམ་པ་པོ་འོད་ཟེར་གྱིས། “བོད་ནང་གི་བོད་པ་ཚོ་བོད་
ལ་འགྱུར་སྡོག་འགྲོ་བ་དང་མཉམ་དུ་འགྱུར་བ་འགྲོ་རྒྱུ་ལས་ཐབས་གཞན་གང་ཡང་
མེད། གནས་སྐངས་དེ་ལྟ་བུའི་འོག་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་ལ་རྒྱ་དང་ངོ་བོ་དེ་ཡང་ལོ་བརྒྱ་
ལྷག་ནང་མེད་པ་ཆགས་མི་སྲིད་པ་མ་རེད”ཅེས་དང་། བོད་སྲི་ནང་གཉིས་ཀྱིས་བོད་
ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་མི་ཉམས་གོང་འཕེལ་དང་། སྲུང་སྐྱོབ་བྱས་ན་བྱེད་སྲུབ་ཀྱི་རེད། དེ་ཡང་།

དང་པོ། མོ་སའི་བྱིམ་ཚང་ནང་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་རང་རྒྱུ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་རྒྱ་ཤིན་
ཏུ་གལ་ཆེན་པོ་རེད། བྱིམ་ཚང་ནང་བྱིས་པ་ཚོར་མི་རྒྱན་པ་ནང་བཞིན་མིན་པར།
བྱིས་པའི་ལོ་ཚང་ལ་དཔག་པའི་རང་རྒྱུ་དལ་པོ་དང་གསལ་པོའི་ངང་མ་རྒྱུ་བེད་
སྤྱོད་བྱེད་དགོས། ཚན་རིག་གི་ཐོག་ནས་ཀྱང་། མ་ཡི་མངལ་དུ་ཡོད་པའི་སྲུ་གུ་ཟླ་བ་
བདུན་ནས་རྒྱུ་གོ་སྲུབ་པའི་རྒྱས་པ་ཡོད་པ་ར་འཕྲོད་སྲུབ་ཀྱི་ཡོད།

གཉིས་པ། རྒྱུ་རྒྱུ་མཉམ་གྱི་བསམ་སྦྱོགས་ལ་རག་ལྷུས་ཡོད། མ་འོངས་པར་ན་
གཞོན་ཚོར་རང་རིགས་ཀྱི་རྒྱུ་དང་། རིག་གཞུང་། ལོ་རྒྱུས་རྣམས་བོད་མི་རིགས་
ཀྱི་སྲུབ་མོང་མ་ཡིན་པའི་རྒྱུ་ཚ་ཡིན་པ་དང་། རྒྱུ་ཚ་དེ་ངོ་སྤྱོད་སྲུབ་པ་བྱེད་དགོས།
གང་ཡིན་ཞེ་ན། བོད་ནང་དུ་རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་རིགས་ན་གཞོན་རྣམས་ལ་བོད་ཀྱི་
རྒྱུ་ཡིག་ནི་རྗེས་ལྷུས་ཡིན་པའི་སློབ་གསོ་གཏོང་བའི་སྲིད་བྱུང་འཛིན་གྱི་ཡོད།

གསུམ་པ། བོད་མིའི་སྤྱི་ཚོགས་ནང་རྒྱལ་སྤྱིའི་མ་རྒྱུ་ཉེན་མོ་ཞེས་ལོ་ལྟར་སྤྱི་ཟླ་
༡ ཚེས་ ༡། ཉེན་སྲུང་བརྩི་བྱས་ནས་བོད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིག་ཐོག་གོ་རྟོགས་སྤེལ་དགོས།

བཞི་པ། རྒྱལ་སྤྱིའི་རྒྱུ་ཡིག་རིག་པའི་མཉམ་པ་དང་། རྒྱལ་སྤྱིའི་རྒྱུ་ཡིག་རིག་
པའི་འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གི་མཉམ་དབང་རྣམས་ལ་བོད་ནང་གི་རྒྱུ་ཡིག་གི་

གནས་སྐབས་ཐོག་ཉམས་ཞེས་དང་ཚོགས་འདུ་བསྐོར་ཚོགས་ཀྱི་མཐུན་འཇུག་
བསྐྱུན་དགོས།

ལྷ་ས། རྒྱ་བར་རིག་པ་དང་རྒྱ་ཡིག་ཐོག་གི་མཁས་དབང་ལྷན་ཁྲིམས་ལ་སྤྱི་ཚོགས་
ནང་ཆེ་མཐོང་གི་དོན་འདྲིན་ཐུབ་པ་བྱེད་དགོས། གཞན་ཡང་བོད་ཀྱི་རྒྱ་བར་
རིག་པ་དང་རྒྱ་ཡིག་ཐོག་སེམས་ཤུགས་དང་དོ་སྣང་ཆེས་ཆེར་ཡོང་ཆེད་ན་གཞོན་
ལྷན་ཁྲིམས་ལ་དམིགས་བསལ་སློབ་ཡོན་གྱི་མཐུན་འཇུག་བསྐྱུན་དགོས།

མཚུགས་ལྷན་ཁྲིམས་

པཎ་ཆེན་སྐུ་མེད་བཅུ་པས། “གལ་ཏེ་མི་རིགས་ཀྱི་རྒྱ་ཡིག་དང་། གོམས་གཤིས། ཐུན་
མོང་མ་ཡིན་པའི་བྱུང་ཚོས་ལྷན་ཁྲིམས་མེད་པར་གྱུར་ན་མི་རིགས་དེ་དང་རྒྱལ་ཁབ་དེ་ཡང་
མེད་པར་འགྱུར་གྱི་རེད”ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར། རྒྱ་ཡིག་ནི་མི་རིགས་ཀྱི་དོ་བོ་མཚོན་
བྱེད་གལ་འགངས་ཆེ་ཤོས་ཤིག་རེད། རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་ལ་བཅའ་འཛུལ་བྱས་པ་ནས་
བཟུང་གོ་རིམ་ལྷན་ཁྲིམས་སློབ་ཡོན་གྱི་དགོན་པ་རྩ་མེད་བཟོས་པ་དང་དུས་མཚུངས་
བོད་རྒྱ་ཡིག་རྩ་མེད་བཟོ་ཐབས་ཀྱི་འཆར་གཞི་ལག་བསྟར་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

དཔེར་ན། བོད་ནང་གི་དགོན་པ་གཏོར་བཤིག་གཏོང་ཚུལ་ཐད་བསམ་ཚུལ་
མི་འདྲ་བ་གཉིས་ཡོད་པ་སྟེ། བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་གཙོ་འདྲིན་གཞོན་པ་ཕུ་ཆེ་
མའང་(Pu Quiong)གིས་ ༡༩༩༧ ལོའི་གཏམ་བཤད་ཅིག་གི་ནང་“༡༩༥༩ ལོར་ལ་བོད་
ནང་དགོན་པ་ལྷ་ཁང་ ༣༧༠༠ དང་གྲྭ་པ་ ༡,༡༩,༠༠༠ ལྷ་སྐུལ་ ༡༦༠༠ ཡོད་ཅིས་དང་།
དམངས་གཙོའི་བཅོས་སྐྱར་སྐབས་དགོན་གྲངས་ཉུང་དུ་སོང་ནས་ ༡༩༧༧ བར་དགོན་
པ་ ༥༥༠ དང་གྲྭ་པ་ ༧༩༠༠ ཅམ་ལས་མེད་པ། རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་རྗེས་སུ་དགོན་
པ་ ༩ དང་གྲྭ་པ་ ༩༧༠ ཅམ་ལས་ལྷག་མེད། ༡༩༧༩ ནང་དགོན་པ་ ༣༣༠ ཅམ་བསྐྱར་

བཟོ་དང་བསྐྱར་བཞེངས་བྱས་ཡོད། གནས་སྐྱབས་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་དམངས་གཙོའི་བཅོས་སྐྱར་སྐབས་བོད་ནང་གི་དགོན་པ་དང་གྲུ་ཤུ་སོང་ཡོད།” དེ་ནི་དཔེ་མཛོད་སྟོང་སྟག་མེད་པ་ཆགས་པ་དང་གཅིག་མཚུངས་རེད།

ཡང་པཌ་ཆེན་སྐྱ་ཕྱེད་བཅུ་པས། དམངས་གཙོའི་བཅོས་སྐྱར་གྱི་གོང་ལ་བོད་ནང་དགོན་པ་ཆེ་འབྲིང་རྒྱུ་གསུམ་བཅོ་ལྔ་ས་ ༡༥༠༠ ཅམ་ཡོད་པ་དང་། དེའི་རྗེས་ལ་དགོན་པ་ ༥༠ ཅམ་ཞིག་རྒྱ་གཞུང་གིས་བདག་ཉར་བྱས་ཡོད། དགོན་པའི་གྲངས་ཚད་བརྒྱ་ཆ་ ༧༥ ཅམ་ཉུང་དུ་སོང་བཤེས་སྟབས། གང་ཡིན་ཟེར་ན། དགོན་པ་མང་ཆེ་བའི་ནང་མི་སྟོན་མཁན་མེད་པ་དང་། འདུ་ཁང་དང་། ལྷ་ཁང་། གྲུ་ཤུ་གསུམ་ལ་བལྟ་རྟོགས་བྱེད་མཁན་མེད་པས། ཉར་སང་དགོས་པའི་གཏོར་བཤེག་བཏང་ཡོད།

པཌ་ཆེན་སྐྱ་ཕྱེད་བཅུ་པ་དང་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་གཙོ་འཛིན་གཞོན་པ་སུ་ཆེ་མང(Pu Quiong)གཉིས་པོས་དམངས་གཙོའི་བཅོས་སྐྱར་སྐབས་བོད་ནང་དགོན་པ་གཏོར་བཤེག་དང་སྒོ་བརྒྱབ་ཚུལ་འགྲེལ་བཟོ་དགནང་བ་གཅིག་མཚུངས་ཆགས་ཡོད། འོན་ཀྱང་དགོན་པ་ ༤༩༠ ཅམ་གཏོར་བཤེག་སོང་བའི་གྲངས་ཚད་མི་མཐུན་པ་དང་། དགོན་པ་གཏོར་བཤེག་སོང་བ་དེ་དག་ཀྱང་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཀྱི་ས་ཁུལ་གཅིག་ཤུ་ཡིན་པ་རེད།

ལྗུལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་མཚོག་གིས། རྒྱ་གར་ས་གནས་ཉེར་དུ་ ༡༩༥༩ ཕྱི་ཟླ་ ༤ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་གྱི་བཀའ་སློབ་ནང་། “༡༩༥༥ ལོར་ཁམས་ནང་རྒྱ་དམག་ལ་འགོག་རྒྱུ་ལྟོས་འགོ་ཚུགས་ནས་ ༡༩༥༦ ལོར་གཞི་རྒྱ་ཆེ་དུ་ཕྱིན་ཡོད། མཐར་རྒྱ་དམག་གིས་བོད་ཀྱི་དགོན་པ་ཅམས་གཏོར་བཤེག་བཏང་བ་དང་། གྲུ་ཤུ་སྟོང་ལ་གཞུང་ཞབས་ལ་ལ་དམར་གསོད་བཏང་བ་དང་། མང་པོ་ཞིག་རྒྱ་ནག་ཏུ་ལམ་བཟོར་བཏང་ནས་ཚོས་དང་རང་མོས་ལ་དམ་བསྐྱུགས་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད།” ཅེས་པ་ལྟར་ན། བོད་ནང་དགོན་པ་གཏོར་བཤེག་བཏང་བ་བོད་རང་སྐྱོང་ལྗོངས་ཅམ་མིན་པར། བོད་ས་ཁྱོན་ཡོངས་ནང་གི་དགོན་

པར་གཏོར་བཤེག་ཚབས་ཆེན་པོ་ལ་མངོན་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད།

༡༩༥༠ ཕྱི་ཟླ་ ༥ པའི་ནང་བོད་དུ་ཐེབས་མཁན་བཙན་བྱོལ་བོད་གཞུང་གི་གཞིགས་སྐོར་སྐྱེ་ཚབ་ཚོགས་པ་ཐེངས་གཉིས་པའི་འཕུས་མིའི་གསུམ་ལྟོན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས། རྒྱ་གཞུང་གིས་ཤོད་ཚུལ་ལ། བོད་ནང་གི་རྟེན་མཚོད་རྫས་གཏོར་བཤེག་སོང་བ་དེ་དག་རིག་གནས་གསར་བརྗེའི་སྐབས་སོང་བ་དང་། དེ་ཡང་བོད་པ་རང་གིས་བྱས་པར་ཤོད་ཀྱི་ཡོད། རྐྱེ་ཚབ་ཚོགས་པས་དགོན་པ་གཏོར་བཤེག་སོགས་སྐོར་ལ་བོད་ནང་གི་བོད་མི་བརྒྱ་ལྷག་ཙམ་ལ་བཅར་འདྲི་དང་གནས་ཚུལ་མཁོ་སྐྱབ་བྱས་ཡོད། ཡིན་ནའང་བོད་ནང་གི་དགོན་པ་མང་ཆེ་བ་རྣམས་ ༡༩༥༩ ནས་ ༡༩༦༡ གི་དུས་ལུན་ནང་རྩ་མེད་སོང་འདུག གྲགས་ཅན་གྱི་དགོན་པ་དང་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བ་རྣམས་ ༡༩༦༢ རིག་གནས་གསར་བརྗེ་འགོ་མ་ཚུགས་བར་གནས་ཐུབ་ཡོད། ཡིན་ནའང་རྗེས་སུ་དགོན་པ་དེ་དག་ཀྱང་རྩ་མེད་སོང་ཡོད། རྐྱེ་ཚབ་ཚོགས་པས་ལྷ་གསུམ་དང་བྱེད་ཀའི་དུས་ལུན་ནང་གཞིས་ཀ་རྩེ་དང་། རྒྱལ་རྩེ། ལྷ་ས་བཅས་མ་གཏོགས་ས་ཁུལ་གཞན་པར་དགོན་པ་མཐོང་རྒྱ་མེད་པར་གྱུར་ཡོད།

མདོར་ན། འཆར་འབོད་ལྡན་པའི་སློན་ནས་དགོན་པ་གཏོར་སེམས་ཡོད་མིན་ལ་མ་བཟོས་པར། བོད་ནང་གི་དགོན་པ་གཏོར་བཤེག་སོང་བ་རྣམས་ཚོས་དང་རིག་གཞུང་གི་གཏོར་མཛོད་ཅིག་མེད་པ་ཆགས་པ་རེད། རྒྱུན་དེ་འདྲའི་འོག་བོད་ནང་རྒྱན་ཆད་མེད་པའི་རྒྱ་མཚོའི་བ་རྒྱབས་ལྟར་སྐྱེ་ལུས་མེར་སྲེག་གཏོང་མཁན་ ༡༩༥ ཙམ་བྱུང་བ་ནས་རྒྱ་མཚན་གཙོ་བོ་གཅིག་ནི། རྒྱ་གཞུང་གིས་བོད་རྒྱུད་ཡིག་གི་རང་དབང་བཀག་པ་དང་མཐོང་རྒྱུས་དང་བྱེད་བཞིན་པའི་མཁྲེགས་འདྲིན་སྲིད་བྱུས་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་རེད། །།

དཔུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ།

1. *Anne-Marrie Blondeau et al, Authenticating Tibet, Answer to China's 100 questions (2008), University of California Press, California.*
2. *China: Minority Exclusion, Marginalization and Rising Tensions, A Report by Minority Rights Group International(25, 2007)*
3. *From Liberation to Liberalisation, Views on 'Liberated' Tibet(1982) Information Office of His Holiness the Dalai Lama, New Delhi.*
4. *Hommel Peter et al. Childhood Bilingualism: Aspects of Linguistic, Cognitive, and Social Development (2009) Taylor and Francis Group, New York.*
5. *Human Rights Law Network, Imposing Modernity with Chinese Characters: The Fate of Tibetans Civilization(2011)*
6. *Ostler Nicholas, A Language History Of The World (2005) Harper Collins Publishers, New York.*
7. *Pema Bhum, Six Stars With a Crooked Neck (2001) Tibet times, Dharamsala.*
8. *Robbins Burlings, The Talking Ape (2007) Oxford University Press, New York.*
9. *Spring Joel, The Intersection Of Cultures: Multicultural Education in the United States and Global Economy (2008) Lawrence Erlbaum Associates, New York.*
10. *Tallerman Mallerman, Language Origins, Perspectives on Evolution (2003) Oxford University Press, New York.*
11. *Teaching and Learning: The Role of Tibetan Language in Tibet' Future, Congressional Executive Commission on China (April 7, 2003).*
12. *Thupten Khetsun, Memories of Life In Lhasa(2009) Penguin Books, New Delhi.*
13. *Tove Skutnabb-Kangas, Linguistic Genocide in Education or Worldwide Diversity and Human Rights?(2000) Orient Longman Kangas, New Delhi.*
14. *Tsering Shakya, The Dragon In The Land Of Snows: A History of Modern Tibet Since 1947(1999)Pimloco press, London.*
15. *Tibet Information Network, A Poisoned Arrow, The Secret Report of the 10th Panchen Lama(1997) Tibet Information Network, England.*